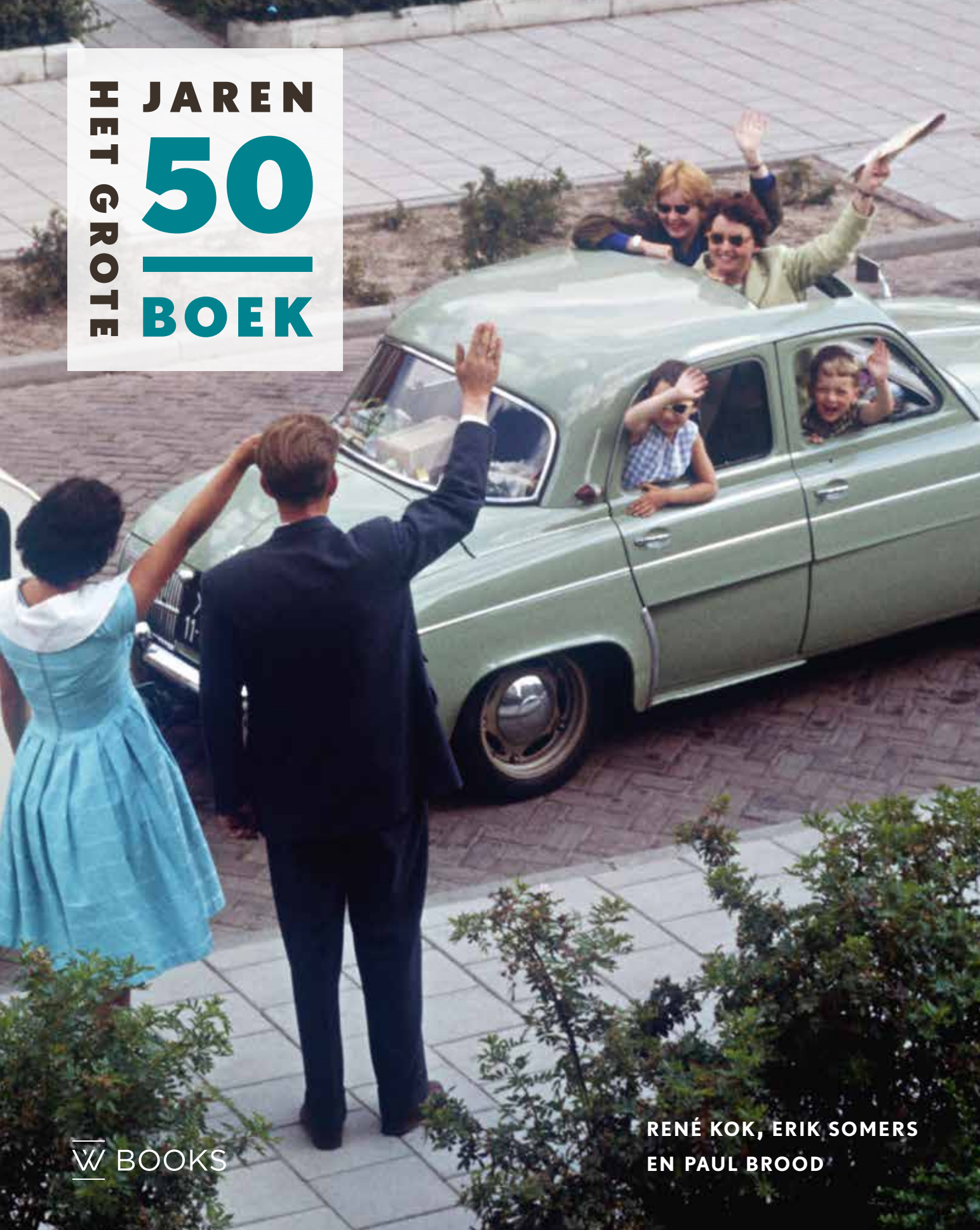

HET GROTE
JAREN
50
BOEK

W BOOKS

RENÉ KOK, ERIK SOMERS
EN PAUL BROOD

INHOUD

<i>Inleiding</i>	4
1 HET VERDWENEN NEDERLAND	14
Rook jij al?	64
2 SPANNENDE TIJDEN	68
De watersnoodramp van 1953	94
3 VOOR VORST EN VADERLAND	100
Vadertje Drees	132
4 HANDEN UIT DE MOUWEN	136
Voor de buis	176
5 LEVE DE VERANDERING!	180
Op de scooter	228
6 IN DE SCHIJNWERPERS	232
Nederlandse films	272
7 SPORT EN ONTSPANNING	278
Een auto voor iedereen	322
8 DE JEUGD VLIEGT UIT	326
Dansen is plezier voor twee	362
<i>Verantwoording</i>	367

1957 Kinderen kijken naar binnen door de ramen van hun nieuwe kleuterschool.

GELDERS ARCHIEF

INLEIDING

De jaren vijftig. Voor hen die deze jaren van wederopbouw zelf bewust hebben meegemaakt, is het een tijd vol herinneringen. Het waren hun kinderjaren, of de jaren waarin ze volwassen werden, of de tijd dat ze een gezin stichtten. Talloze persoonlijke herinneringen zullen boven komen bij wie daaraan terugdenkt.

Maar wat is de collectieve herinnering aan de jaren vijftig? Hoe kijken wij als volk, als natie terug op die tijd? Was het een tijd van rust, reinheid en regelmaat? Of juist van dynamiek, welvaart en beginnende onrust? Overheerste de kneuterigheid en de gezapigheid of hadden de vernieuwing en het optimisme de overhand?

Elke tijd schrijft zijn eigen geschiedenis. In de roerige jaren zestig keken we anders terug op het voorgaande decennium dan bijvoorbeeld in de jaren tachtig of in onze eeuw. Daarbij speelt het beeld een hoofdrol. De jaren vijftig gaven ons de televisie en een groeiend gebruik van de foto- en filmcamera. Daarom zijn we niet afhankelijk – zoals in vroegere perioden in onze geschiedenis – van wat er geschreven en verteld werd, nee, wij hebben ook de beelden!

NATIONAAL ARCHIEF

ROOMS-ROOD EN VERKREUKELD ORANJE

Dr. Willem Drees is zonder twijfel het symbool van de jaren vijftig. 'De heer Drees wist (...) altijd groot gezag in te boezemen door zijn rust, eenvoud en waardigheid', zei zijn minister van Buitenlandse Zaken Joseph Luns eens over hem. 'En hij leidde ook in het buitenland een zeer eenvoudig leven, dat kostte hem helemaal geen moeite, hij is een geboren asceet.' Die rust, eenvoud en waardig-

heid eiste Drees ook van de Nederlanders: voor de wederopbouw van ons land, om het hoofd koel te houden bij internationale spanningen en omdat dat hoort in een beschaafd land met een historische traditie.

Drees had als minister-president vanaf 1948 de leiding over een reeks kabinetten die moest afrekenen met de naweeën van de Duitse bezetting. Ons land, evenals geheel West-Europa, kreeg daarbij de steun van de Verenigde

Staten, die Europa niet ten prooi wilden laten vallen aan het communisme en dus zo snel mogelijk weer op de been wilden helpen. Tussen 1948 en 1954 ontving Nederland in het kader van het Marshallplan bijna een miljard dollar, waarvan meer dan tachtig procent als schenking. Eind jaren veertig deed de steenrijke Amerikaanse diplomaat Harriman Den Haag aan om te praten over de Marshallhulp. Drees nodigde de hoge gast uit in zijn huurwoning aan de Beeklaan. Het verhaal behoort tot de succesaneddotes van Joseph Luns: 'In Italië, waar Harriman net vandaan kwam, had de regering in een paleis een prachtig banket voor hem aangebracht. U ziet de heren arriveren in de Beeklaan! In de gashaard twee van de vijf staafjes uit, mevrouw Drees presenteerde thee met een

Mariakaakje en de heer Drees had een goed en zakelijk gesprek. Na afloop zei Harriman tot zijn medewerkers: "Ik heb het al gezien. Een land waarvan de premier in zulk een eenvoud leeft, is onze hulp ten volle waard."

Vier dagen voor het jaar 1950 begon, had Nederland de Indonesische soevereiniteit erkend. Het was het einde van een tijdperk en velen hadden het er moeilijk mee. 'Indië verloren, rampspoed geboren.' 'Vergis ik mij', zei Drees in zijn nieuwjaarsrede, 'als ik veronderstel dat bij

velen van u het gevoel leeft dat het Nederlands gebied is verschrompeld en de adem van grootheid is geweken?’ Nederland had het gevoel een uitdagende horizon te missen. Aan energieke mensen kon het land geen toekomst bieden en daarom emigreerden honderdduizenden mensen. De regering stimuleerde zelfs hun vertrek, omdat ze een grote bevolkingsgroei zag in een land – zeker in het westen – dat al een ongekende bevolkingsdichtheid had en een hogere vruchtbaarheid kende dan de andere Europese landen. In 1950 telde Nederland tien miljoen inwoners. Vooral in gereformeerde en katholieke gezinnen was het aantal kinderen groot en de geestelijke leiders deden er alles aan dat zo te houden. Nederland werd te vol. De enorme woningnood maakte dat zonneklaar.

In de landbouw moesten schaalvergroting en mechanisering ervoor zorgen dat de boeren een rendabel bedrijf en een redelijk inkomen hadden. Landbouwminister en later Europees commissaris Sicco Mansholt kon er niet genoeg op hameren. Het gevolg was dat vele mensen in Noord- en Oost-Nederland vertrokken naar de Randstad of het buitenland. De toekomst lag in de industrie. En dat bleek een gouden toekomst. Vanaf 1950 ver-

drievoudigde het nationaal inkomen in ruim twintig jaar, er was nauwelijks werkloosheid, het consumptiepatroon veranderde radicaal en de sociale uitgaven stegen enorm. Economen spreken graag van een economisch wonder, zoals ook het herstel in Duitsland als een Wirtschaftswunder wordt beschouwd.

De Nederlanders zelf merkten daar aanvankelijk nog maar weinig van. Wij waren een arm volk dat in 1950 zelfs veel minder consumeerde dan in 1939. Natuurlijk was de oorlog de reden voor die armoede. De veestapel

had zwaar geleden, dus was er tekort aan vlees en zuivel en aan mest voor de landbouw. De aanvoer van goedkope goederen uit Indië viel weg, wat vooral koffie en thee duur maakte. De distributie van levensmiddelen (goederen op de bon) kon pas in 1952 beëindigd worden. Ook voor de bouw was aan alles een gebrek, terwijl toch veel huizen herbouwd en nieuw gebouwd moesten worden. Het gevolg was een nijpend woningtekort, dat ervoor zorgde dat

jonge stellen soms jaren bij hun ouders moesten inwonen.

De regeringsploegen waarvan Willem Drees leiding gaf in de periode 1948-1958, werden hoofdzakelijk gevormd door zijn eigen partij, de Partij van de Arbeid, en de Katholieke Volkspartij, de KVP. Samen bezetten zij zeker zestig van de (toen nog) honderd Kamerzetels. Hard werken om het land weer op te bouwen. Dat was de opdracht die de Nederlandse regering de bevolking meegaf na de oorlog. En zuinig leven, zodat geïnvesteerd kon worden in nieuwe fabrieken en bedrijven. De gematigde loonpolitiek van de regering en de bewonderenswaardige motivatie van de arbeiders om een welvarend land tot stand te brengen hadden succes. De soberheid van Drees, gecombineerd met

de zuinigheid van de minister van Financiën Piet Lieftinck en de motor van verregaande industrialisatie Jan van den Brink, legde de basis voor de welvaartsstaat. De ARP’er Jelle Zijlstra volgde Van den Brink in 1952 op en hield dezelfde koers.

Toen in 1958 een liberaal-confessioneel kabinet onder leiding van de KVP’er Jan de Quay aantrad, werd de ‘geleide loonpolitiek’ verlaten, waardoor lonen sterker gingen stijgen. Een advies van de Sociaal-Economische Raad uit 1959 over lonen, huren en consumentensubsidies was een

NATIONAAL ARCHIEF

◀ **DEN HAAG mei 1957** Verkeersdrukte op de Loosduinseweg in Den Haag. In de spitsuren is er van en naar het centrum van Den Haag een grote stroom weggebruikers op de weg. Deze foto is er dan ook een uit een serie die de Nederlandse Emigratiedienst gebruikt om de Nederlanders te interesseren zich elders in de wereld te vestigen. Nederland wordt veel te vol...

NATIONAAL ARCHIEF – SPAARNESTAD

◀ **DOMBURG jaren vijftig** Een Zeeuwse vissersvrouw pakt een vis in krantenpapier in voor haar klant. Vis is het vaste onderdeel van de warme maaltijd op vrijdag. In katholieke gezinnen mag op vrijdag namelijk geen vlees gegeten worden. Veel dagelijkse levensmiddelen worden van de kar of de wagen verkocht. Het straatbeeld kent viskarren, bakkerskarren, melk- en groentewagens, terwijl ook de schillenboer met paard en wagen elke week langs komt. Met bakfietsen brengen de jongste bedienden de bestelde waren thuis bij de klanten.

FOTOARCHIEF.NU

⬆ **AMSTERDAM 1958** Drukke op de tramhalte van lijn 25 op het Muntplein. De tram is in de hoofdstad in de jaren vijftig het vervoermiddel bij uitstek. Ondanks dat steeds meer mensen zich een auto kunnen veroorloven, zijn parkeerplaatsen schaars. De tram brengt de reiziger het snelst door de binnenstad. En naar de nieuwe buitenwijken, die uit de grond gestampt worden. Lijn 13 van de Amsterdamse tram wordt in 1954 doorgetrokken naar de westelijke tuinstad Sloterveer. In Den Haag heeft het tramnet tijdens de oorlog nogal geleden en een aantal lijnen is niet meer in gebruik genomen. Bussen nemen het vervoer over. Reclame op trams en bussen brengt nog wat geld in de gemeentekas.

NATIONAAL ARCHIEF – SPAARNESTAD

DUO
lekkerste 1/2 zw.
95ct
hag
derland

SUNRISE
VRUCHTEN LIMONADE
11ct

SAMSON
de lekkerste
half zware

HOFNAR
IN BLIK 12.00

DOUWE EGBERTS KOFFIE
Leckere koffie

Fruittella
Fruittella
Wij zijn het fruit verheerlijkt

franse tekeningen
uit Amerikaanse collecties
van clouet
tot matisse
31 juli 31 september 58
museum boymans
rotterdam

ENSVERZEKE

ROTTERDAM augustus 1958

Dit reclamebord geeft een indruk van de producten uit de jaren vijftig. Rookwaren vragen de meeste aandacht. De shag van Samson en Duo en de sigaren van Willem II en Hofnar vallen direct op. Douwe Egberts, in de achttiende eeuw als handelaar in koloniale waren in Joure begonnen, is na de oorlog aan een nationale en internationale expansie begonnen. En het bekendste snoepje uit de jaren vijftig is Fruittella, dat de gebroeders Van Melle in 1951 op de Nederlandse markt brengen. Nieuw is dat elk snoepje apart in een papiertje verpakt is. Het aanplakbord biedt ook ruimte voor de aankondiging van een tentoonstelling, een concours hippique en de inschrijving van leerlingen.

NATIONAAL ARCHIEF – SPAARNESTAD – KEES JANSEN

ROOK JIJ AL?

Roken is in de jaren vijftig een volkomen geaccepteerd verschijnsel. En niet alleen mannen roken, zoals al vóór de oorlog, maar ook steeds meer vrouwen. Mede daardoor neemt het aandeel van de sigaren af ten gunste van de sigaret. Dankzij de Amerikaanse films, die in de Nederlandse bioscopen draaien, komt het roken van een sigaret echt in de mode. Over de gevolgen voor de gezondheid heeft niemand het. Het is beleefd en heel normaal en vriendschappelijk om jongeren een sigaret te presenteren met de vraag: 'Rook jij al?' Bioscopen, bussen, trams en treinen zijn voorzien van asbakken. Op scholen staan leraren rokend voor de klas.

Tijdens verjaardagsfeestjes staan de glazen met sigaretten – met en zonder filter – klaar. De verkoop van sigaretten wordt nog extra bevorderd doordat er steeds meer sigarettenautomaten verschijnen. De automaten van G.C. Snakenbroek in Amsterdam zijn daarvan een mooi voorbeeld. De oudere rokers hebben de merken van die tijd ongetwijfeld nog in het geheugen: Chief Whip (op ieders lip), Lexington, Lucky Strike (It's Toasted), Pall Mall, Caballero ('anders dan andere'), Miss Blanche en Roxy.

📄 pagina 64

1955 Advertentiefoto voor het damesblad *Beatrijs*: de moderne, jonge vrouw, met sigaret en KLM-lucifers.

NATIONAAL ARCHIEF – SPAARNESTAD

1954 Rook jij al? is een gebruikelijke vraag aan een jongere op weg naar volwassenheid.

NATIONAAL ARCHIEF – SPAARNESTAD –
H. HILTERMAN

27 februari 1952 Het traditionele beeld van de vader met sigaar verdwijnt geleidelijk.

NATIONAAL ARCHIEF – SPAARNESTAD

S P A N N E N D E

T I J D E N

AMSTERDAM 8 augustus 1955 Voor de tweede keer dit jaar breekt er in de Amsterdamse havens een wilde staking uit, als protest tegen de lage lonen. Opnieuw is de militante communistische vakbond Eenheidsvakcentrale (EVC) de aanstichter. Op de Stadhouderskade komt het tot hevige botsingen tussen werkweigeraars en de politie. Amsterdamse taxichauffeurs en bouwvakkers leggen uit solidariteit met de havenarbeiders hun werk neer. Op 23 augustus komt er een einde aan de staking. Werknemers die zijn aangesloten bij de EVC wordt de toegang tot de bouwplaatsen echter ontzegd en in de havens krijgen 1800 stakers ontslag.

NATIONAAL ARCHIEF – ANEFO – W. VAN ROSSEM

Nederland is in de jaren vijftig wat het niet wil zijn: een klein land met weinig gezag. Met de soevereiniteit van Indonesië is het een belangrijke inkomstenbron en statussymbool kwijt geraakt. In de nieuwe Europese en Atlantische verhoudingen spelen andere machten een hoofdrol. Nederland kan niet anders doen dan die verhoudingen accepteren. De Verenigde Staten zijn de machtigste speler, aan wie ook dank verschuldigd is voor de bevrijding van het Hitlerregime en de injectie van het Marshallplan. De Verenigde Naties en de NAVO zijn de wereldpodia, waarop Nederland een ijverige en trouwe bondgenoot is: 'de beste leerling uit het Atlantische klasje'.

Met de communistische dreiging van de Sovjet-Unie en China is een sterk Atlantisch verbond ook meer dan nodig. De Korea-oorlog en de Sovjet-agressie in de Oost-Europese satellietstaten maken waakzaamheid nodig en gemeenschappelijke hulp wenselijk. Nederland biedt in 1956 onderdak aan tienduizenden Hongaarse vluchtelingen.

Ook binnenslands zijn het spannende tijden. De Watersnoodramp van 1953 is een aanslag op ons vertrouwen in de bescherming tegen de zee. De enorme woningnood, politieke tegenstellingen en arbeidsonrust zorgen ervoor dat de jaren vijftig niet saai en kneuterig zijn, maar een tijd waarin afgerekend moet worden met het verleden.

COLOFON

HET GROTE JAREN 50 BOEK

AUTEURS EN SAMENSTELLERS

René Kok, Erik Somers en Paul Brood

ONTWERP OMSLAG EN BINNENWERK

Riesenkind, 's-Hertogenbosch

UITGAVE

WBOOKS, Zwolle

In samenwerking met:

Nationaal Archief, 's-Gravenhage

ISBN 978 94 625 8300 9

NUR 688

© 2018 WBOOKS / Nationaal Archief / René Kok, Erik Somers en Paul Brood

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op welke wijze dan ook, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke andere manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

www.wbooks.com

www.nationaalarchief.nl

W BOOKS

RENÉ KOK en **ERIK SOMERS** zijn historici en auteurs en samenstellers van een groot aantal uitgaven over de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog en fotohistorische publicaties.

PAUL BROOD is verbonden aan het Nationaal Archief. Hij is redacteur en auteur van een groot aantal publicaties over de geschiedenis van Nederland.

HET GROTE JAREN 50 BOEK

Het Grote Jaren 50 Boek is een verrassend fotoboek met korte verhelderende teksten over de beleving van de jaren 50. Het boek geeft een eigentijdse visie op de jaren 50. Was het een periode van gezelligheid, warmte en geborgenheid? Overheersten het tekort aan woningen, de nasmaak van het verlies van 'Ons Indië' en de spanningen vanwege de Koude Oorlog? Of was het eerder de tijd van wederopbouw, de blik gericht op de toekomst, de jeugd die zich afzet tegen de oudere generatie, de opkomst van de jongerencultuur, de vooruitgang in kennis en techniek? Het idee dat het een saaie en kneuterige tijd was, is inmiddels volledig achterhaald.

In het boek staat het besef centraal dat in de jaren 50 maatschappelijke veranderingen de basis legden voor onze huidige welvaart. Hoe lukte het de Nederlandse maatschappij op de puinhopen van de oorlog een nieuwe samenleving op te bouwen? De jaren 50 roepen gevoelens op van herkenning en nostalgie. Het was een tijd van zekerheden, waarin het gezag van kerk en overheid nog vanzelfsprekend was. Dit boek zet de geschiedenis van de jaren 50 in het middelpunt van de historische belangstelling.

Het Grote Jaren 50 Boek sluit aan bij de beleving van iedereen die de jaren 50 heeft meegemaakt, én presenteert een origineel en gevarieerd beeld van deze tijd voor iedereen die benieuwd is hoe het in die jaren vijftig er nu aan toe ging.

